

JAN DES BOUVRIE

Doen!

Het verhaal van de man die Nederland leerde wonen

Opgetekend door Ad Fransen

2016

THOMAS RAP

VOORWOORD

Piet Hein Eek

Dit voorwoord zou ook ‘voorbeeld’ kunnen heten, omdat Jan me geïnspireerd heeft in wat achteraf gezien voor mij belangrijke keuzes zijn geweest. Altijd heb ik het gevoel gehad dat ik schatplichtig ben aan Jan, maar dat gevoel is veranderd in de loop der decennia, zowel qua kennis, als qua waarheid. En nu mag ik dit voorwoord schrijven en een aantal van deze waarheden delen.

Toen ik in 1990 met een kast van sloophout afstudeerde aan de Academie voor Industriële Vormgeving in Eindhoven en bewust het speelveld van de ontwerpwereld betrad, constateerde ik dat er twee ontwerpers waren die het goed voor elkaar hadden: Jan des Bouvrie in Nederland en Philippe Starck internationaal. Uitzonderlijk was dat bij hun ontwerpen altijd eerst hun naam viel en dan pas – of niet eens – die van de fabrikant. Dat inspireerde me als beginnening enorm. Daarom heb ik dat idee met mijn eigen naam verder doorgevoerd, uitgebouwd.

Ons bedrijf produceert zelf, we distribueren zelf, we verkopen zelf, we hebben een eigen winkel, een evenementenruimte, een eigen galerie en een restaurant; dat

wordt allemaal naar buiten gebracht onder de naam Piet Hein Eek.

Jan des Bouvrie heeft een standaard neergezet en al vroeg begrepen dat je eenduidig moet communiceren naar de klant toe. En als je dan een interview geeft of een voorwoord schrijft is dat dus reclame voor al het andere (mits je het goed doet).

Nederland kent heel veel goede ontwerpers, maar er zijn er weinig die van hun naam een merk hebben gemaakt. Het is dus helemaal geen voor de hand liggende gedachte, maar met Jan des Bouvrie als voortrekker is het tegenwoordig wel een makkelijkere keus.

Destijds riep Jan de nodige weerstand op. Want de jaren zeventig – waarin ik als kind ben opgegroeid en hij als vormgever groot is geworden – kenden veel morele vrijheid, maar een afkeer van materialisme en commercie. Architecten, kunstenaars, vormgevers, meubelontwerpers, alles wat creatief was, werd niet geacht geld te verdienen. Als je dat wel deed was je niet creatief. Juist op dat punt zorgde Jan des Bouvrie voor nogal wat verwarring, aangezien hij juist wel enorm creatief was en ook nog eens commercieel succesvol.

Jan heeft een bijdrage geleverd aan de breuk met het waanidee dat creativiteit geen geld in het laatje kan of mag brengen. Het is ook altijd zo'n onwaar en romantisch idee geweest. Er zijn in de kunst inderdaad mensen in armoede gestorven, maar er bestaan ook genoeg kun-

stenaars die bij hun leven succesvol waren, rijk zijn geworden. Neem Picasso, neem Andy Warhol.

Jan heeft zich van deze controverser nooit iets aange trokken. Maar goed ook. Al dat gedoe over wat wel en niet gepast is, hij heeft zich er gelukkig niet druk over gemaakt. Als mensen de moeite nemen om over je te praten, je de maat te nemen, dan is dat misschien wel een bevestiging van de status die je hebt bereikt.

En Jan laat zich niet graag in een hokje stoppen. Bovendien, wat mensen ook over hem zeggen, hij blijft altijd bewonderenswaardig positief. Ik ben er weleens bij geweest hoe hij op een vrij cynische wijze werd benaderd. Toch bleef hij kalm en aardig, hij ging er zelfs geïnteresseerd op in.

Dit zou je ook van hem kunnen leren: Jan is een warme persoonlijkheid. Pas toen ik een jaar of tien bezig was, realiseerde ik me dat mensen die het goed doen in het leven over het algemeen ook mensen zijn die goed begrijpen hoe anderen in elkaar zitten. Je moet meedenken, de tijd nemen, geduld hebben, rustig blijven, noem maar op, en dat is allemaal Jan des Bouvrie ten voeten uit.

Wanneer mensen over Jan des Bouvrie praten, hebben ze het in één adem ook altijd over zijn witte periode. Ik geloof niet zo in kunstenaars die maar één stijl hebben. Dat is bij Jan ook niet het geval. Jan heeft wel heel lang lichte interieurs geproclameerd, hij was een kind van zijn tijd of misschien wel een roepende in een bruine woestijn. Hij

wilde een modern en hoogwaardig alternatief tonen voor het vigerende donkere, antieke, naoorlogse interieur.

Als je naar het tijdsgewricht kijkt, dan heeft hij op interieurgebied een belangrijke rol gespeeld in die ongelooflijk veranderende wereld van de jaren zestig en zeventig, die nog steeds bepalend is voor hoe wij tegen de werkelijkheid aan kijken. Als maker, als ontwerper, bezit Jan des Bouvrie sowieso een geweldige intuïtie voor hoe de tijd in elkaar steekt. Hij heeft dingen gedaan waarvan we achteraf denken: dat is toch logisch. Maar je moet het wel nog doen, op het juiste moment. En Jan deed dat, had vrijwel altijd het goede gevoel.

Voordat Jan des Bouvrie eraan begon, bestond design niet eens, werd er in ons land nauwelijks over nagedacht. Jan is niet alleen een ontwerper, maar ook een emancipator, hij heeft de vormgeving gedemocratiseerd, voor een breder publiek toegankelijk gemaakt, het gevoel voor design wijd verbreid. Hij leerde mensen nadenken over hun huis; dat het licht kan zijn in plaats van donker; dat je met plezier werk kan maken van je keuken of slaapkamer; dat je van beter wonen blij, zelfs gelukkig kunt worden; dat je er aandacht en geld aan kunt besteden.

En Jan wil nu eenmaal dat iedereen geniet van wonen, van leven. Kijk maar eens met welk enthousiasme hij in de jaren negentig het ontwerpvak heeft uitgedragen op televisie. Ineens zie je in een woonprogramma die excentrieke man met een potloodje een interieur haarfijn uitte-

kenen. Wat een eenvoud, wat een vreugde. Je kijkt ernaar en je krijgt meteen zin ook iets aan je huis te doen.

Ik heb een beetje moeite met mensen die werk als een noodzakelijk kwaad zien, wat bijna een waarheid is als je veel contracten tussen werkgevers en werknemers beschouwt. Ik zie werk voornamelijk als iets dat onmisbaar is om gelukkig te zijn.

Jan had allang kunnen stoppen. Maar Jan blijft tekenen, blijft ontwerpen, blijft ondernemen. Dat is ook kenmerkend voor hem: hij is tot op late leeftijd actief en doet dat vanuit zijn eigen behoefte, zijn eigen energie. Hij wil een zinnige bijdrage blijven leveren aan zijn directe omgeving. Het is een wisselwerking: Jan des Bouvrie beleeft zelf veel plezier aan zijn werk en daarmee geeft hij ons nog steeds veel plezier met wat hij maakt.

Ik kijk zelf niet graag vooruit, maar ik denk wel, dat als je altijd doet waar je gelukkig van wordt en dat volhoudt, dat je dan aan het eind kunt zeggen dat je het best goed hebt gedaan. Ook op dat punt heb ik Jan erg hoog zitten, neem ik graag een voorbeeld aan hem.

Dus nu maar hopen dat Jan des Bouvrie nooit met pensioen gaat en zichzelf en anderen gelukkig blijft maken met zijn werk, zijn persoonlijkheid, zijn energie.

*Zorg dat je sterker bent
dan je verleden*

I Energie!

I.

Je hebt van die momenten in het leven dat je denkt in een slechte film te zijn beland, dat je bang bent dat alles wat je hebt opgebouwd zomaar in één klap kan verbrekken, dat je jezelf serieus moet toespreken: ‘Rustig blijven! Vooral rustig blijven, Jan.’ Want raak je in paniek, dan loopt het pas echt uit de hand, ga je eraan.

Monique, mijn vrouw, is tien jaar geleden ernstig ziek geweest – non-hodgkin, kanker aan de lymfeklieren – en als je het aan haar vraagt, zegt ze: dit was het ergste moment uit mijn leven, nog erger dan de ziekte die ik zelf overwonnen heb. Ik heb er geen last meer van, maar ook ik zal die donkere periode niet gauw vergeten.

We schrijven 9 maart 2010, een dinsdagochtend, het is even voor zevenen als er indringend wordt aangebeld bij ons huis in Naarden. Je schrikt, je denkt dat er iets is gebeurd met iemand van de familie of met een vriend. Het bellen wordt steeds heviger, er is echt iets mis, dat kan niet anders. Monique en ik springen uit bed, schieten in onze ochtendjassen. Als we opendoen staan er een paar

FIOD-rechercheurs voor de deur. Afspraak niet nodig, ze willen meteen naar binnen, komen me halen, het huis doorzoeken.

De verdenking is valsheid in geschrifte.

Wat een machtsvertoon, twee beren van kerels die me nauwgezet en bij elke manoeuvre door het huis volgen. Ik wil nog snel even mijn tanden poetsen in de badkamer, maar dat mag niet van ze. Ik weet niet waar die mannen bang voor zijn; dat ik het in mijn hoofd haal om te vluchten, dat ik mezelf iets aan zal doen? Ik ben beide absoluut niet van plan, ik beschik over meer dan genoeg levenslust.

‘Rustig blijven, Jan, rustig blijven.’ Ik herhaal het nog maar eens voor mezelf. Rust geeft kracht, nooit anders geweest bij mij. In precaire toestanden, bij crisissituaties waar anderen overstuur van raken, word ik juist erg rustig. Heb ik ook met ernstige dingen die in de familie gebeuren. Is er druk, dan is rust mijn wapen. Dus het hoofd koel houden is nu dringend geboden, temeer omdat Monique radeloos is. Ik heb met haar te doen. Jan, onze zoon, huilt, begrijpt er helemaal niets van dat zijn vader voor dag en dauw van zijn bed is gelicht. Later zal ik horen dat ’t voor die jongen de komende dagen een ware hel wordt op school. Komt door toedoen van *De Telegraaf*, daar zijn ze handenwrijvend op de zaak gedoken, smeren ze zonder iets hard te maken mijn aanhouding over drie pagina’s uit. En dat een paar ochtenden achtereen. Dat gaat zo natuurlijk niet langer, goed dat Monique Jan voorlopig van school heeft gehaald.

Vrijwel tegelijkertijd met de inval bij mij thuis wordt ook mijn kantoor in Het Arsenaal ondersteboven gehaald. Voor de wijde omgeving rond ons woonhuis en Het Arsenaal is extra politiesurveillance en observatie ingezet, bang als de FIOD is dat er snel belangrijke informatie wordt verdoezeld. Ook daar hoeven ze niet voor te vrezen, want ik ben me van geen kwaad bewust.

Ik word nog net niet in de boeien geslagen als ik meegevoerd word voor verhoor. Gelukkig begrijpen ze snel dat er van mij weinig tegenwerking valt te verwachten.

2.

Tijdens het eerste verhoor wordt me snel duidelijk in welk wespennest ik verzeild ben geraakt. Ik ben niet de grote vis, ik ben bijvangst in een omvangrijke zaak jegens een goeie klant van mij, Evert Kroon.

Kroon is een voormalig autodealer van Renault uit Utrecht die voortvarend carrière heeft gemaakt in het onroerend goed. Ik heb 'm al jaren als klant en mocht prachtige dingen voor hem doen. Twee huizen heb ik voor hem verbouwd, zijn kantoor ingericht, het interieur van zijn motorjacht The Royal Flush One ontworpen, kortom hij gaf me de ruimte, de kans en heeft me altijd keurig betaald. Soms had hij van die aparte wensen, wilde hij in zijn kantoor per se een bruine kroeg, maar dat werd op mijn aanraden uiteindelijk een supermoderne bar. Was hij erg blij mee. Echt, met Evert Kroon was er nooit een vuiltje aan de lucht.

Tussen 2005 en 2006 heb ik een aantal ontwerpen gemaakt voor zijn huis in Antibes aan de Côte d'Azur. De factuur die ik daarvoor heb ingediend, daar gaat het de FIOD nu om. Die wordt me tijdens het verhoor telkens weer onder mijn neus geschoven. Ze beschuldigen me ervan dat ik moedwillig de omschrijving en de tenaamstelling van de factuur heb gewijzigd. Zo kon Kroon privé-uitgaven als zakelijk in de boeken zetten en werd er

door hem zo'n 15.000 euro aan BTW-voordeel behaald. Ze proberen me van slag te brengen, bang te maken. Urenlang blijven ze maar hameren op die ene factuur. Nee, ik hoef niet te antwoorden, zeggen mijn ondervragers, en er is weliswaar geen officiële tenlastelegging, maar ze hopen dat er niet nog meer van dergelijke ongerechtigheden in mijn boekhouding worden gevonden. Maar wat een onzin. Ik heb niets te verbergen, en weten ze dat dan niet: ik heb persoonlijk niets met facturen en ik ben dyslectisch. Ik hou me bezig met tekenen, ontwerpen, inrichten. En, zeg ik, als er al zoiets is gebeurd in naam van mijn bedrijf –, dan is dat buiten mij om gegaan. Daar ben ik van overtuigd.

Maar moet je je voorstellen, ik word als een crimineel vastgehouden in een cellenblok van het politiebureau in Ede. Voordat ik in hechtenis ben genomen, heeft een vrouwelijke cipier me te verstaan gegeven dat ik niet hoef te rekenen op een speciale behandeling. Nou ja, alsof ik daarom heb gevraagd.

Ik kom in een cel terecht waarin het licht niet uit kan en hoor het geschreeuw van een andere gevangene. Ik heb honger, er wordt een opgewarmde rijstmaaltijd uit de magnetron gebracht. Ik haat rijst, al mijn hele leven lang. Twee keer mag ik luchten om een sigaartje te roken. Bij de tweede keer rookt die cipier er eentje mee, dan blijkt ze niet zo'n harde tante te zijn als ze deed voorkomen. Ze vertelt me dat ze pas is gescheiden van haar vriendin en dat ze vroeger tamelijk bruut behandeld is door haar

vader. Dat klinkt misschien vreemd, maar op de raarste momenten, in de verste uithoeken van de wereld leggen mensen hun ziel en zaligheid voor mij bloot. Merk ik ook in de omgang met klanten: ze nemen me in vertrouwen over hun grootste geheimen, hun ergste problemen, hun diepste verlangens. Ik zeg weleens schertsend: 'Als je mij alleen in een bos achterlaat kom ik er bevriend met een aap uit.' Hier in de gevangenis is dat dus een vrouwelijke cipier.

Of het in ruil is voor mijn luisterend oor weet ik niet, maar wat ik bijzonder fijn vind van haar is dat ze me potlood en papier geeft. Kan ik tenminste een beetje tekenen. Ik maak een schets van mijn cel. Vlak voordat ik hier zat, heeft een rapper er vastgezet. Die heeft iets op de muur gezet. Niet dat ik zo gelovig ben, maar voor dit moment, vanwege de onrechtvaardige behandeling, vind ik die tekst wel toepasselijk: *only god can judge me*, staat er. Ik schrijf het boven mijn tekening en op de saaie celdeur komt een grote zonnebloem. Een knipoog naar het gevangenispersoneel dat mij heeft gevraagd of ik misschien nog ideeën heb om de cellen te verfraaien.

3.

Hoe vluchtig en veranderlijk het bestaan kan zijn, realiseer ik me maar al te goed. Nog geen jaar geleden ontving ik vanwege de veertigste verjaardag van mijn Kubusbank een lintje van de Koningin, nu zit ik in hechtenis en trekt er een storm over me heen. Wat mij betreft een storm in een glas water. Maar toch, ook al ben ik er zelf honderd procent van overtuigd dat deze opsluiting in zijn geheel niet gerechtvaardigd is, ik begin me uiteraard zorgen te maken over imagoschade. Welke consequenties zal deze calamiteit hebben voor mijn naam en faam indien de pers ermee aan de haal gaat zonder dat ik zelf in staat ben te reageren? Ik weet nog niet hoe ik het ga aanpakken, maar ik neem me alvast voor dat ik zo gauw ik hier uit ben, de boel ga opengooien. Ik heb geen geheimen en ik wil geen geheimen. Ik wil lekker werken en vooral niet met negatieve dingen bezig zijn. Dat is nog zoiets: crisis brengt in mij alleen maar creativiteit naar boven. Geef mij een handicap en ik wil hem overwinnen. Komt door vroeger, thuis in de zaak, daar was het ook altijd sappelen, aanpoten, roeien met de riemen die we hadden. En sterker nog, ik ben groot geworden ondanks een handicap, mijn dyslexie!

Een tweede verhoor, weer over die éne, vier jaar oude factuur. Ik word er moedeloos van, ben ik dan voor één factuur opgepakt? Draai je daarvoor de bak in? Waarom laten ze me niet onmiddellijk vrij?

Omdat ik vooral niet langer dan nodig vast wil zitten werk ik volledig mee. Ik moet thuis zijn, bij Monique en de kinderen, bij mijn bedrijf, om iedereen gerust te stellen.

Mijn ondervragers zakt de moed in de schoenen. Het hele verhoor blijven ze erop hameren dat ik toch geweten moet hebben dat het bij die factuur niet om een zakelijke opdracht maar een privéklus ging; dat Evert Kroon op die manier belasting ontdukte.

Dat ik aan deze praktijken willens en wetens heb meegewerkt, dat willen ze van me horen. Maar ik haal mijn schouders op, weet van niets en na uren verhoor weten de rechercheurs het evenmin, zitten ze met hun handen in hun haar, beginnen ze te twijfelen of ze bij mij wel aan het juiste adres zijn. Zo stompzinnig gaat het eraan toe.

‘Dan weten wij het ook niet meer,’ verzuchten ze.

Toch word ik nog een nacht extra vastgehouden.

De volgende dag sta ik buiten het politiebureau een beetje beduusd om me heen te staren. Ik word door de twee rechercheurs die me uittentreuren hebben verhoord op vrije voeten gesteld en vraag hun: ‘Wat moet ik hiervan nou zeggen?’

Ze antwoorden allebei: ‘Meneer, zegt u maar dat u door de FIOD slecht behandeld bent.’ Dat menen ze. Het

maakt me op een of andere manier erg blij, ik voel me opgelucht.

Thuis wachten mijn beste vrienden me op om me feestelijk te verwelkomen. Dan krijg ik de kranten onder ogen en word ik toch ongerust. Niet te geloven wat de pers van mijn aanhouding heeft gemaakt. De zaak is aan alle kanten opgeblazen en er wordt nog steeds met modder gegooid.

Jan des Bouvrie vast voor fraude; Des Bouvrie verdachte in omvangrijke fraudezaak; Valse facturen van Des Bouvrie; Ontwerper verstrikt in vastgoedfraude: dat zijn aanhoudend de koppen of tendensen van artikelen in de krant. Op zaterdag doet Youp van 't Hek in *NRC-Handelsblad* er nog vrolijk een schepje bovenop, boven zijn wekelijkse column staat de afgezaagde grap: **Jan des Boefrie**.

Ik lijk al schuldig voordat ik veroordeeld of überhaupt aangeklaagd ben. Als de telefoon gaat, is dat vaak iemand die me wil feliciteren met mijn vrijlating, steun wil betuigen. Maar er zijn ook andere geluiden. De scholen waar mijn naam aan verbonden is – de directie van het ROC in Amsterdam, de leiding van Saxion in Deventer – hangen aan de lijn en weten niet of ze met me door willen gaan. Mijn bank ABN Amro, mijn accountant bij Ernst & Young, idem dito.

Hier schrik ik van, het slechtste scenario flitst door me heen. Meer dan veertig jaar meubelontwerper en interieurarchitect en dan overkomt me dit, word ik in één klap kapotgemaakt door de geruchtenmachine. Straks lopen

mijn opdrachtgevers nog weg en kan ik weer helemaal vanaf nul beginnen.

Hoe blijft de schade het best beperkt? We moeten iets ondernemen om het door de jaren heen zorgvuldig opgebouwde vertrouwen te behouden. Monique heeft al een eerste stap gezet door direct na mijn arrestatie mijn beste vriend te bellen, textielondernemer Willem Hendriks. Alvast een geruststellende gedachte: met Willem erbij komt het zeker goed, weet ik. Hij brengt me in contact met zijn advocaat, Dennis Dresden van Vink & Partners. Maar als ik tegen Dennis zeg dat ik een persconferentie wil houden om exact uit de doeken te doen wat mij de afgelopen dagen is overkomen, raadt hij me dat ten sterkste af. Iedereen om me heen zegt hetzelfde: wie geschoren wordt, moet stilzitten.

Vind ik niet. Prompt belt vriend en mediaman Reinout Oerlemans, die roept triomfantelijk: 'Jan, dat wordt een persconferentie!'

Zo'n opsteker kan ik gebruiken, ik zet mijn plan definitief door.

Een dag later vertel ik, bijgestaan door mijn advocaat, precies wat er is gebeurd en hoe ik erover denk. Wanneer ik de zee aan fotografen, cameramensen en journalisten zie die is komen opdagen, denk ik: onze theaterruimte bij Het Arsenaal is nog nooit zo goed van pas gekomen.

Ik leg tegenover een zaal vol persmensen uit dat een van de medewerkers van Evert Kroon mijn bedrijf inderdaad

een aantal jaren geleden heeft verzocht de omschrijving en tenaamstelling van een factuur te veranderen. Dat dat document – waar ik zelf helemaal niets van wist, een van mijn kantoormedewerkers heeft het aangemaakt – tijdens het verhoor onophoudelijk voor mijn neus is gehouden. Ik zeg dat ik het ten zeerste betreur dat zoiets binnen mijn onderneming heeft kunnen gebeuren, maar ik blijf het buiten alle proporties vinden dat ik voor dat ene papiertje en het geringe financiële belang twee dagen en een nacht heb vastgezet. Maar ik heb toch nog iets nuttigs verricht, zeg ik, en laat de tekening van mijn cel zien, met die zonnebloem erop. Gelach. Je moet ook in zulke benarde situaties de humor niet verliezen. Het werkt: de volgende dag staat de tekening op de voorpagina van *Het Financieele Dagblad*.

